

Český environmentální management programu
“Zelená úsporám“(GIS ČR)

Rámcový dokument

12. května 2010

Obsah

<u>1. Souvislosti projektu.....</u>	<u>4</u>
<u>2. Porovnání Českého regulačního systému a environmentálních ochranných opatření Světové banky.....</u>	<u>9</u>
<u>3. Realizace opatření ke zmírnění ekologických vlivů.....</u>	<u>11</u>
<u>4. Závěr</u>	<u>14</u>

Příloha č. 1 Podrobný popis SPE předpisů České republiky

Příloha č. 2 Obsah stavebního povolení / územního rozhodnutí / oznámení pro malé stavby

Příloha č. 3 Srovnání norem pro životní prostředí EU & Světové banky

Příloha č. 4 Analýza dodržování norem

Příloha č. 5 Závažnost (Relevance) dalších českých předpisů souvisejících s environmentálními aspekty

Příloha č. 6 Počet stížností podaných na Český úřad veřejného ochránce práv

1. Souvislosti projektu

V rámci Kjótského protokolu se průmyslové země zavázaly ke snížení svých emisí skleníkových plynů (GHG) během období 2008-12. Závazky ke snížení emisí jsou definovány jako limit objemu emisí skleníkových plynů, které mohou být emitovány, a jsou kvantifikovány jako jednotky přiděleného množství (AAU) přidělené každé zúčastněné průmyslové zemi a státům s přechodovou ekonomikou (EIT). Zatímco mnohé z EU-15 států, Japonska a ostatních průmyslově vyspělých zemí se potýkají s problémy při plnění svých závazků z Kjóta, některé ze států EIT, včetně České republiky, by měly mít výrazný přebytek AAU jednotek i po splnění svých závazků z Kjóta. To představuje obchodní příležitosti na základě článku 17 Kjótského protokolu (obchodování s emisemi).

Některé země (např. Itálie, Španělsko, Japonsko) potvrdily svůj zájem o získání AAU. Tito potenciální kupci také uvedli, že domácí podpora pro nákup přebytečných AAU může být zajištěna pouze tehdy, pokud jsou výnosy z transakcí AAU použity na projekty nebo programy, které snižují emise skleníkových plynů, nebo mají jiné hmatatelné přínosy pro životní prostředí. Některé země EIT navrhly založení 'Green Investment Scheme' (GIS) (v Česku "Zelená úsporám" pozn.př., nadále GIS ČR), aby se dosáhlo uspokojení potenciálních kupců tím, že AAU výnosy budou směřovány na předběžně identifikované projekty a programy, které jsou přínosné pro životní prostředí.

V rámci Kjótského protokolu je Česká republika oprávněna vypustit celkem 900 milionů tun emisí skleníkových plynů v období 2008-2012. Stát by mohl prodat zhruba 100 milionů jednotek přiděleného množství (AAU). Program Zelená úsporám vyvinutý českým Ministerstvem životního prostředí ve spolupráci se Státním fondem životního prostředí propojí AAU s konkrétními programy a projekty. Program Zelená úsporám odráží vládní priority týkající se především úspor energie v sektoru bydlení. Navrhovaná opatření, která budou podporována programem Zelená úsporám, se budou vztahovat na národní priority zvýšení energetické účinnosti a ochrany životního prostředí, u nichž žadatelé nemohou v současné době získat podporu ze strukturálních fondů EU a které v současné době nemohou být dostatečně financovány z vnitrostátních prostředků.

Uhlíkový fond Světové banky jako instituce pověřená několika kupujícími hodlá nakoupit část těchto AAU od České republiky. Tento dokument popisuje environmentální aspekty povinné péče, které budou použity pro GIS transakce mezi Českou republikou a Světovou bankou.

Cíl programu „Zelená úsporám“. Hlavním cílem programu je snížení emisí CO₂ a současně omezení emisí látek znečišťujících ovzduší, zvýšení využití obnovitelných zdrojů energie a zlepšení energetické účinnosti v sektoru bydlení v ČR.

Příslušné projektové aktivity. Mezi navrhované oblasti podpory patří především úspory energie a investice do energetické účinnosti v sektoru bydlení. Dotace by byla poskytnuta majitelům pro provádění těchto činností.

- a) Zateplení rodinných domů a bytových domů;

- b) Zlepšení energetické účinnosti tím, že se nahradí stávající vytápěcí zařízení účinnějším zařízením;
- c) Přechod k ekologicky šetrným palivům (např. přechod z uhlí na obnovitelné zdroje energie);
- d) Podpora rekonstrukce rodinných domů a bytových domů pro dosažení pasivního energetického standardu (výrazně tepelně izolované budovy);
- e) Instalace nízkoemisních zdrojů energie na biomasu; a
- f) Instalace solárně-termických kolektorů

Je třeba zdůraznit, že hlavní příslušné projektové aktivity budou zahrnovat běžné stavební práce v oblasti bydlení, většinou v malém měřítku, které probíhají v ČR v dané době ve velkém počtu. Projektové činnosti nebudou měnit, ovlivňovat či se odchylovat od praxe ve stanovené oblasti, s výjimkou podpůrných opatření vedoucích k lepší kvalitě budov, trvale udržitelnějším a inteligentnějším budovám.

Umístění. Program bude realizován na celém území České republiky na základě poptávky po navrhované činnosti, a to jak v městských tak ve venkovských oblastech.

Kategorie projektů. Podle dokumentu Světové banky OP/BP/GB 4.01 Environmental Assessment (EA) je Program Zelená úsporám klasifikován jako "FI" kategorie, která se vztahuje na všechny navrhované projekty, které zahrnují investice finančních prostředků banky prostřednictvím finančního zprostředkovatele (FI). Běžně konkrétní dopady na životní prostředí dílčích projektů nemohou být určeny před posouzením projektu. Tudíž banka vyžaduje, aby každý navrhovaný subprojekt byl posuzován podle jeho dopadů na životní prostředí, a zda je dokončeno a provedeno odpovídající ohodnocení životního prostředí a vytváření řídicích nástrojů. Celkový proces povinné péče v projektu FI je obvykle řízen v rámci environmentálního managementu (EMF), který stanoví environmentální posuzování a kritéria způsobilosti, a jasně definuje due diligence proces pro životní (a sociální) prostředí, kterým je třeba se řídit. To určuje, které studie a zprávy musí být zpracovány během přípravy daného dílčího projektu, a která opatření environmentálního managementu musí být dodržena při provádění.

České právní a rámcové předpisy Světové banky pro EA. Jako člen EU má Česká republika pečlivá pravidla pro hodnocení a management životního prostředí, která mohou být považována za dobrou mezinárodní praxi. K dispozici jsou jasné a komplexní environmentální právní nástroje a technické normy, které se použijí pro provádění GIS ČR. Nicméně existují rozdíly přístupu k EA mezi EU a Světovou bankou; hranice pro potenciální dopady na životní prostředí vyžadující šetření životního prostředí, hodnocení a plány řízení je výrazně vyšší podle právních předpisů EU, než v rámci pravidel Světové banky. Například pro jednoduché bytové stavby, jako jsou rodinné domy nebo dokonce bytové domy nebo jejich rekonstrukce, česká legislativa nevyžaduje samostatnou EIA nebo samostatný projektový EMP.

Podle českých, EU-harmonizovaných právních předpisů, environmentální povinná péče je nicméně stále dostatečně začleněna do projektu. Popis obecného postupu hodnocení životního prostředí (EA) České republiky je uveden jako příloha 1.

Během procesu navrhování projektu je investor povinen konzultovat se sousedy a dalšími dotčenými osobami a předložit doklad o jejich souhlasu společně s žádostí o stavební povolení (SP). SP také obsahuje odkazy na právní předpisy o základní kvalitě a stanovení procesů povinné péče due diligence ustanovení, které by byly v rámci projektu v souladu s postupem banky zahrnuté do EMP: hluk a emise, nakládání s odpady vč. azbestu, ochrana zdraví a bezpečnost na pracovišti, doprava a bezpečnost chodců, a ochrana podzemních vod, jakož i ochrana fauny, flóry

a půdy. Pokud je naležitě, SP rovněž obsahuje ustanovení na ochranu kulturních památek (hmotného kulturního dědictví). Informace o postupování v případě náhodných nálezů nebo zjištění cenných přírodních zdrojů (včetně vzácných a chráněných přírodních druhů) je zahrnuta v SP, je li k tomu důvod umístěním projektu. Před vydáním SP musí investor získat územní rozhodnutí (LP). Tím se zjistí vhodnost staveniště a plánované výstavby pro konkrétní lokalitu, na základě konkrétního typu zóny příslušného územního plánu. Jakmile je vydáno územní rozhodnutí, investor obvykle vytváří podrobný návrh, který je základem pro žádost o SP nebo ohlášení o stavbě.

Ačkoli SP v zásadě není environmentální nástroj, jeho účelem je prosazovat český stavební zákon. Jeho ustanovení určuje stavební kvalitu a trvalou udržitelnost, jakož i dobrou praxi životního prostředí, ale neobsahuje konkrétní pokyny zhotoviteli. Vyjádřením k SP všemi příslušnými regulačními orgány, včetně orgánů ochrany životního prostředí, se zajišťuje, že konkrétní problémy ochrany životního prostředí nad rámec běžné praxe jsou zjištěny a jsou zahrnuty v SP jako specifické podmínky a povinnosti. Před zahájením stavebních prací je zhotovitel přijímá v souladu se všemi příslušnými českými právními předpisy upravujícími provádění stavby, včetně ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti, odpadu a nakládání s odpadními vodami a kontroly emisí atd., jakož i se všemi připojenými zvláštními ustanoveními. Stejně zásady platí pro územní rozhodnutí (LP) nebo vyjádření vydaná pro drobné práce na základě ohlášení vlastníka projektu, které jsou oznámeny orgánům prostřednictvím oznámení vlastníka projektu. Obsahy typického českého SP, stejně jako ohlášení stavby (které se v jejich obsahu do značné míry překrývají), jsou uvedeny v příloze 2.

Jedním z praktických rozdílů pro projekt, který se uskutečňuje podle provozních norem Světové banky je, že ne všechna z výše uvedených ustanovení musí být výslovně uvedena v SP, ale mnohé jsou obsaženy v zákonech, nařízeních a prováděcích pokynů pro stavbu, v pravidlech pro nakládání s vodou a odpadem, které běžně platí pro všechny stavební činnosti (viz příloha 5). Tyto problémy jsou obvykle konkrétně řešeny v SP, má-li projekt známé problémy s kontaminací půdy nebo s přítomností nebezpečných materiálů na staveništi (např. z důvodu předcházející kontaminace průmyslové zóny).

Potenciální dopady na životní prostředí. Neočekává se, že investice do energetické účinnosti v oblasti bydlení by způsobily závažné nepříznivé dopady na životní a sociální prostředí. Očekává se, že budou mít čistý pozitivní účinek v důsledku dílčích snížení emisí skleníkových plynů. Méně energeticky efektivní domy budou nahrazeny více úspornějšími a část nové bytové výstavby v ČR bude energeticky účinnější než je výchozí situace. Vzhledem k tomu, že investice by snížily spotřebu fosilních paliv (hnědé uhlí a zemní plyn), bude snížení emisí dalších znečišťujících látek, jako PM₁₀, SO_x a NO_x z malých spalovacích zdrojů, jako trvalý a kumulativně pozitivní dopad. Místní kvalita ovzduší se stává vážným problémem v mnoha obcích a oblastech a GIS Program přispěje k lepší kvalitě místního ovzduší. Potenciální nepříznivé dopady na životní prostředí jsou shrnuty takto:

- a) Hladiny hluku a prachu z důvodu výstavby;
- b) Produkce stavebních odpadů, náhodný únik strojního oleje, maziva, atd.;
- c) Znečištění a nebo změny hydrologického režimu podzemních vod v důsledku dopadů provozu tepelných čerpadel do hlubokých vrstev podzemních vod (viz příloha 5);
- d) Biomasové zařízení může způsobit lokální tlaky na zdroje biomasy, jelikož trhy s palivovým dřevem jsou částečně místní.

Tyto dopady jsou menší a snadno zvladatelné v průběhu realizace projektu.

Environmentální proces povinné péče. Operační zásady pro povinnou environmentální péči při provádění projektu na základě dokumentu OP 4.01, jsou stanoveny v dokumentu EMF (rámcový

environmentální management). Tento dokument definuje obecný charakter dopadů projektu, jak jsou podprojekty posuzované a zařazované podle jejich potenciálního ekologického a sociálního dopadu, která opatření ke zmírnění jsou obecně dostupné, a jak bude třeba prakticky začlenit environmentální a sociální postupy řízení do jednotlivých podprojektů. Vzhledem k velkému překryvu mezi praktickými činnostmi povinné péče o životní prostředí stanovenými právními předpisy ČR a Světové banky v oblasti záruk pro ochranu životního prostředí, bylo doporučeno pokračovat v provádění EMF prostřednictvím zavedených českých systémů a nástrojů namísto konkrétních nástrojů Světové banky. Navrhovaný systém je popsán níže:

A: Základní informace: Rámcový dokument pro management životního prostředí. Tento dokument nastiňuje postupy hodnocení a zmírnění požadavků na dílčí projekty v oblasti životního a sociálního prostředí, které budou podporovány programem GIS ČR. Poskytuje informace o procedurách, kritériích a odpovědnosti za dílčí projekty posuzování, přípravu, realizaci a monitorování konkrétních podprojektů EIA. Tento dokument také zahrnuje pokyny pro ochranu životního prostředí navrhovaných podprojektů, které obsahují posouzení možných dopadů a všeobecná zmírněná opatření, která mají být přijata pro určené podprojekty ve všech fázích - od identifikace a výběru, přes fázi návrhu a realizace, až do sledování a hodnocení výsledků.

B: Identifikace požadovaných kroků: Posuzovací výběr: Všechny podané žádosti o podporu podprojektů v rámci programu GIS ČR bude posuzován SFŽP s vybraným přezkoumáním týmem Světové banky (se zaměřením na investiční typy s výraznějším dopadem na životní prostředí, např. vrtání nebo velké bytové domy), aby se určily konkrétní dílčí projekty (i) environmentální a sociální výchozí situace, (ii) závažnost vlivů, (iii) dostupnost a požadované úsilí pro opatření ke zmírnění dopadů. Očekávané příslušné kategorie záruk ochrany Světové banky a typické příklady podprojektů jsou popsány zde:

Kategorie C: Dílčí projekty zahrnující jednoduché rekonstrukce, jako jsou tepelné izolace, solární panely, instalace nových kotlů, výměna oken, dveří, atd., se budou ve většině případů považovat za kategorii C. Všechny tyto typy podprojektu budou obsahovat obecné pokyny k omezení škodlivých vlivů, většinou v souvislosti s dobrou stavební a rekonstrukční praxí, které jsou běžně zahrnuty do jejich stavebního povolení (SP) nebo oznámení s odkazem na platné normy a předpisy. Každá nová výstavba zahrnující převod "zelené" země bude vyloučena z financování v rámci GIS ČR.

Kategorie B by zahrnovala většinou rekonstrukce většího rozsahu, renovace a vylepšovací subprojekty značně většího rozsahu (např. až po velké bytové komplexy), ve kterých mohou být produkovány stavební odpady, případně včetně nebezpečných stavebních odpadů (např. azbest), jakož i veškeré stavební aktivity v okrajových zónách - nebo v blízkosti - chráněných oblastí (nízká úroveň ochrany PA). Tato kategorie by byla zahrnuta do českého právního rámce, tj. standardního souboru environmentálních postupů a požadavků, které byly přezkoumány týmem Světové banky a shledány jako přijatelné místo EMP (viz tabulka v příloze č. 3 pro podrobné vysvětlení). Kategorie B by rovněž zahrnovala provedení vrtů pro instalace tepelných čerpadel (které by mohly mít dopad na vodonosné vrstvy), stejně jako instalace kotlů na biomasu (pro které by mohlo pořizování paliva způsobit relevantní vliv na životní prostředí)

Kategorie A: tento typ projektů nebude zahrnut do portfolia GIS ČR (příkladem by mohly být rozsáhlé sídliště nebo stavby v oblastech chráněné přírody). V rozmezí typů projektů není žádný, který má potenciál pro významné nepříznivé vlivy na životní prostředí, ať už citlivé, různorodé, nebo bezprecedentní. Také je velmi nepravděpodobné, že by nastal vliv na oblast širší, než je místo či zařízení, podléhající vlastnímu fyzickému úkonu.

C: Proces posuzování specifických ekologických projektů. Účelem posuzování životního prostředí (EA) je identifikovat konkrétní dopady jednotlivých dílčích projektů na životní prostředí (pozitivní i

negativní), a návrh opatření k prevenci, minimalizaci, zmírnění nebo kompenzaci nepříznivých vlivů.

- a) Pro kategorií C podprojektů není nutná žádná zvláštní dokumentace životního prostředí. Dodržování předpisů pro životní prostředí se řídí příslušnými ustanoveními podle právních předpisů ČR, který je začleněn do schvalovacího procesu (většinou pouhým oznámením těchto projektů kategorie C).
- b) Ochrana dokumentace pro kategorií B dílčích projektů se bude uplatňovat pomocí územního rozhodnutí a stavebního povolení. Ty se vydávají na základě žádosti nebo oznámení stavebnímu úřadu poté, co byl přezkoumán, komentován a schválen všemi příslušnými orgány a regulačními orgány (např. vyjádření vodoprávního úřadu, orgánu požární prevence, správce inženýrských sítí, orgánu ochrany životního prostředí včetně nakládání s odpady, atd.). LP je vystaveno dříve než proces podrobného návrhu začne a potvrzuje vhodnost zvoleného místa pro konkrétní stavební projekt. SP je vydán, jakmile je prováděcí projekt dokončen a předložen s žádostí (nebo oznámením pro malé projekty) a obsahuje (i) specifické územní informace, včetně podmínek prostředí a předpokládaných dopadů na životní prostředí a (ii) odkazy na všechny příslušné předpisy, jakož i technické normy pro provádění. Tento přístup se používá v celé EU a je dobrou provozní praxí pro stavební práce, například omezování emisí (např. prachu, hluku a výfukových plynů), vypouštění odpadních vod a zacházení s pevným odpadem na staveništi, jakož i opatření, aby se zabránilo nepříznivým účinkům na biologickou rozmanitost a ekosystémy. Tyto dokumenty rovněž poskytují vodítko k zamezení používání nebezpečných látek, jako jsou rozpouštědla, toxické barvy, nebo čisticí prostředky.

D: Kontrola, sledování, hodnocení. Podle dohodnutého monitorovacího postupu pro český GIS program je plánováno všeobecné ex-post ověření a přezkoumání 5% všech typů projektů, což zahrnuje kontrolu dodržování technických podmínek a parametrů požadovaných SEF a ověření výsledků projektu na místě. Přezkoumání stavu životního prostředí bude přidáno pro relevantní typy projektů, kterými jsou (i) tepelná čerpadla s vrty, (ii) velké obytné domy (> 36 bytů). Pro tyto projekty přezkoumání stavu životního prostředí bude kontrolovat, že všechna potřebná povolení byla řádně získána a že realizace projektu probíhala podle povolených parametrů. Vlastní monitorovací postup by měl být jednoduchý, většinou se spoléhající na vizuální informace a pravidelné záznamy ze staveniště (stavební denník). Kromě fyzických aspektů ověřených během návštěvy bude ověřeno, zda stavební povolení, anebo povolení vodoprávního úřadu k projektu, bylo řádně vydáno a dodržováno. To bude usnadněno stavebním řádem ČR, který vyžaduje vydání kolaudačního souhlasu před užíváním stavby k bydlení. Tento certifikát je vydán, pouze pokud jsou dostatečně splněny všechny podmínky LP a SP.

Kromě popsaných ex-post hodnocení, pro sub-typy projektů, týkajících se tepelných čerpadel (země-voda nebo voda-voda), které vyžadují vrtné práce pro instalaci, bude ex-ante hodnocení prováděno na vzorku 20 projektů. Toto ex-ante přezkoumání bude provedeno na průběžném základě pro žádosti obdržené SEF. Tento přezkum se zaměří na náležitou péči o plánování a řádné povolení, a to zejména na (i) získané stavební povolení pro vrtání, (ii) odborné hydrogeologické vyjádření zahrnuté v SP, (iii) získané povolení pro použití podzemních vod.

E: Konzultace se obvykle řídí pomocí různých částí českých stavebních nařízení a jsou prováděny jako rutinní základ pro každý stavební projekt značného rozsahu. V případě individuálních rodinných domů se jedná o povinné oznámení plánovaných prací sousedům, důkaz o souhlasu dotčených sousedů musí být přiložen k žádosti o SP nebo oznámení. V dalším průběhu stavební úřad informuje sousedy o plánovaném projektu a vybízí je k vyjádření jejich stanoviska. Totéž platí i pro větší, např. bytové domy.

2. Porovnání Českého regulačního systému a environmentálních ochranných opatření Světové banky

Systém povinné péče (due diligence proces) Světové banky v oblasti životního prostředí podle OP4.01 a český systém environmentálního managementu (který je v souladu s příslušnými směrnici EU) jsou úzce provázány, tudíž v rámci projektu GIS České republiky tyto dva systémy budou považovány za slučitelné a nástroje environmentální povinné péče due diligence bude vytvořeny a uplatňovány podle českého systému. Tato část EMF dokumentu analyzuje funkčnost českého systému a vysvětluje, jak proces environmentální povinné péče due diligence, požadovaný dokumentem OP4.01, bude prováděn v rámci projektu s použitím českých nástrojů. Příslušný regulační systém České republiky může být přezkoumán s ohledem na ochranná opatření a požadavky Světové banky ve dvou rozměrech:

1. Právní a regulační slučitelnosti systémů a institucionálních rámců ČR v jejich působnosti, struktuře a specifičnosti s příslušnými procesy (OP) Světové banky a odvozených nástrojů ochranných opatření.
2. Řádné uplatňování regulačních systémů přijatelně pečlivým způsobem, tj. zda vláda a její administrativní správa skutečně dodržuje své právní předpisy a jejich provádění pečlivě, důsledně a v duchu základní zásady ochrany životního prostředí, jakož i v zájmu všech zainteresovaných stran.

Tato část se zabývá prvním krokem, hodnocením regulačního systému.

Česká republika je členem EU od roku 2004 a její zákony o životním prostředí jsou harmonizovány se směrnicemi EU. Avšak kontext projektu popsáný v bodě 1, a systémy srovnání uvedených v přílohách 3 a 4 naznačují, že existují rozdíly mezi EU, legislativou a předpisy ČR, a operačních předpisů Světové banky v oblasti životního prostředí (zejména OP 4.01). To platí zejména pro nové stavební činnosti, které jsou dostatečně malé, aby spadaly do jedné z příloh 1 nebo 2 v oblasti směrnic o posuzování životního prostředí EU (97/11/ES). V rámci kontextu projektu obnovy nebo rekonstrukce rodinných domů a komplexů bytových domů by nebylo podle práva ČR nutné vyžadovat EIA (což je v souladu se směrnicemi EU a výsledných předpisů a pokynů pro technické provedení), zatímco podle OP4.01 by těmto projektům by byla přidělena kategorie B vlivu na životní prostředí a tudíž by se vyžadovala částečná EIA a EMP.

Projektový tým se domnívá, že regulační systémy ČR poskytují efektivně stejné výsledky, pokud jde o environmentální povinnou péči due diligence, i když použitím mírně odlišných nástrojů. Tým tedy podporuje v případě GIS ČR spoléhání na systémy České republiky, s poukazem na následující argumenty:

- Téma a obsah projektu GIS ČR jsou dobře definovány jako běžné rekonstrukce většinou v malém měřítku, které se liší od základní čáry pouze zvýšenou energetickou účinností výsledných budov.
- Očekává se, že předvídatelný dopad na životní prostředí bude trvale nízký.
- ČR a legislativa EU jsou v souladu a v některých ohledech definují osvědčené mezinárodní postupy.

- Environmentální vedení stavby a opatření ke zmírnění změny klimatu, pro které by banka vyžadovat EMP, sestavené pro každou jednotlivou lokalitu, je komplexně zahrnuté v různých právních předpisech (stavební zákon, zákon o zacházení s odpady a vodou, zákony na ochranu přírody, viz příloha 5) a formálně pro každého projekt v územním rozhodnutí (LP) a stavebním povolení (SP) (viz příklad v příloze 2).
- Odpovědnost za dodržování kontroly na staveništi a správného provádění požadavků stanovených v územním rozhodnutí a stavebním povolení, je přidělena stavebnímu úřadu, který obvykle patří do městské správy. V případě ohlášení ekologických katastrof z místa provádění stavby, nebo obdržených stížností, inspekce životního prostředí kontroluje projekt na místě, stejně jako běžně v případech, kdy je známý potenciál pro environmentální problémy, např. nebezpečné látky nebo kontaminované půdy.
- *Vrty pro instalaci tepelných čerpadel*, které by mohly zasahovat do citlivých vodonosných vrstev, jsou upraveny vodním zákonem kromě stavebního zákona, nebo alternativně podle vyhlášky o báňské činnosti v případech, že vrty jsou označeny jako "průzkumné" vrty. V každém případě provoz tepelných čerpadel vyžaduje vodoprávní povolení. Během procesu povolování vodoprávní úřady a odbory životního prostředí městských a krajských úřadů zkoumají, zda se místo vrtání nachází v oblasti zvýšené zranitelnosti podzemních vod (např. kde jsou podzemní vody používány jako pitná voda, nebo mají ekologický význam, např. tím, že jsou spojeny s mokřady). Takové oblasti jsou zmapovány a jsou známy vodoprávními úřadům ČR. Odborný hydrogeologický posudek je nutný před započítáním jakéhokoliv vrtání v případech, kdy citlivost umístění, druh a rozsah plánovaného zásahu (počet, hloubka a průměr vrtů, výše čerpání vody, pokud vůbec) přesahuje určité normy. V každém případě musí být vrtné práce pro instalaci tepelných čerpadel prováděny pod dohledem oprávněného hydrogeologa a pouze společností oprávněnou pro vrtné práce.

Společné hodnocení bylo provedeno navrhovatelem projektu a projektovým týmem Světové banky, jak srovnat environmentální postupy podle českých právních předpisů, a ty, které banka vyžaduje, zejména pokud jde o činnosti týkající se stavebních prací (viz přílohy 3 a 4), instalace studní pro tepelná čerpadla a kotle na biomasu. Z posouzení vyplývá, že pokud jde o (i) identifikaci dopadů, stanovení kategorie a nástrojů ochranných opatření, (ii) rozvoj nástrojů ochranných opatření, a (iii) provádění a sledování nástrojů ochranných opatření, požadavky environmentálních ochranných opatření stanovených v českém právu mají začleněny všechny kritické komponenty a proto mohou účinně nahradit ochranná opatření a požadavky Světové banky v rámci projektu GIS ČR.

Podrobné a konkrétní posouzení regulačního systému lze nalézt v příloze 4, kde tyto faktory byly otestovány v kontextu konkrétního projektu pro operační zásady podle OP4.01. Toto hodnocení bylo provedeno jako řídicí zásada týmem Světové banky během přípravy projektu pomocí dokumentu OP4.00, tabulka 1, v sekci A (hodnocení životního prostředí). Výsledky tohoto hodnocení jsou uvedeny v příloze č. 4 u těch operačních zásad, které jsou použitelné v rámci projektu GIS ČR.

3. Realizace opatření ke zmírnění ekologických vlivů

Cílem této části dokumentu je poskytnout informace o tom, jak zákony a předpisy týkající se ochrany životního prostředí v ČR jsou skutečně prováděny ke zmírnění environmentálních a sociálních rizik projektu, zejména pokud je jejich účinnost příznivě srovnatelná se systémem environmentálního managementu, řízeným nástroji vyvinutých v rámci Světové banky OP4.01, v kontextu projektu GIS ČR. Hlavním metodologickým přístupem bylo posoudit a analyzovat formální nástroje používané v ČR pro udělování licencí a dohled nad činnostmi očekávanými v rámci projektu a najít informace o jejich uplatňování v praxi.

- První konkrétní téma se týká pečlivého environmentálního managementu pro malé stavby (týkající se odpadů, odpadních vod, emise, hluku, krajiny, půdy a přírody), pro vrty v souvislosti s tepelnými čerpadly a pro instalaci systémů vytápění založených na biomase. Pro tyto činnosti v rámci GIS ČR jsou systémy testovány z hlediska vedoucímu k přijatelnému ekologickému provedení.
- Druhé konkrétní téma se týká možnosti zainteresovaných stran se na nich podílet a ovlivňovat rozhodnutí související s GIS ČR a analýzy a zahrnutí zájmů všech zainteresovaných stran.

Výsledky hodnocení jsou následující:

Téma 1: Pečlivý environmentální management při stavební činnosti, vrtání pro tepelná čerpadla, a instalace kotlů na biomasu

Nástroje environmentálního managementu: Ze společného vyhodnocení provedeného SFŽP a Světovou bankou a podporovaného českými experty vyplynulo, že stavební povolení (SP) a územní rozhodnutí (LP) obsahuje jasný soubor pravidel a omezení, týkajících se ochrany životního prostředí. Standardní obsah SP, stejně jako odkaz na české webové stránky, kde je dokument ke stažení, je uveden v příloze 2.

Stavební povolení a územní rozhodnutí udělované v rámci režimu stavebního dohledu ČR obsahují informace o environmentálních rizicích a zmírňujících opatřeních, která jsou velmi podobná nebo analogická k obsahu EMP pro tento typ činnosti, připraveného v rámci pokynů Světové banky. Tato povolení jsou tedy v rámci GIS ČR přijmuta namísto samostatného EMP pro účely souladu s požadavky banky. Mezi hlavní problémy ochrany životního prostředí v průběhu výstavby patří (i) hluk a emise, (ii) pevné stavební odpady a odpadní vody, (iii) v případě potřeby ochrana půdy, flóry a fauny, (iv) ochrana zdraví a bezpečnost na pracovišti.

Stavební povolení reguluje chování dodavatele v těchto tématech, pokud je uvedeno vážné ohrožení životního prostředí v žádosti a schvalovacím procesu (např. pokud místo stavby je uvnitř nebo v blízkosti chráněné krajinné oblasti), jinak jsou použity standardní odkazy na právní předpisy ČR a zavedená pravidla, která musí být dodržována. Dodavatelé v ČR obecně fungují pečlivým způsobem a - v důsledku silného dohledu, veřejné pozornosti a vysoké pokuty - obvykle v úzkém souladu s ustanovením SP. Dodatečné prohlídky jsou pouze stanoveny, pokud existují zvláštní problémy buď známé ze schvalovacího procesu, nebo vzniklé v průběhu realizace projektu.

Důkazy shromážděné k dnešnímu dni, jakož i posudky znalců z ČR získané v průběhu přípravy projektu naznačují, že v celku jsou stavební praxe v ČR dobré, nicméně tým složený z pracovníků SFŽP a odborníků Světové banky bude sledovat stavební praxi během celé realizace, včetně osobní namátkové kontroly na místech staveb.

Instalace tepelných čerpadel: Před tím než může být zahájeno vrtání, které může mít vliv na zvodnění, se vyžaduje hydrogeologický průzkum a povolení pro stavební práce, které vydají buď vodohospodářské nebo báňské orgány až po dokončení odborného zprávy. Vrtné práce pro instalaci tepelných čerpadel musí být provedeny pod dozorem pověřeného hydrogeologa a pouze společností autorizovanou pro vrtné práce. Výše uvedené orgány povolují a sledují všechny tyto vrty.

Existuje potenciální riziko vzniku napětí na trhu s biomasou (např. palivové dříví) tím, že se vytvoří nadměrná poptávka po nainstalování multi-palivových hořáků podle GIS ČR, což by teoreticky mohlo vést k negativním dopadům na životní prostředí, např. zrychlenému odlesňování. I když toto riziko nelze zcela vyloučit, stručná analýza naznačuje, že neexistují žádné překážky v dodávkách palivového dříví z trvale udržitelných zdrojů. Následující informace byly vzaty v úvahu:

Dodávky palivového dřeva: Ačkoliv dřevo je stále více populární a ceny v posledních deseti letech vzrostly odpovídajícím způsobem (také ovlivněno obecně stoupajícími náklady na energii), neexistují žádné známky, že palivové dříví může zatím být určujícím faktorem na trhu se dřevem. Stalo se přednostním palivem (poměrně levné a snadno dostupné) především ve venkovských oblastech, zatímco nevýhody (doprava, manipulace, skladování) jsou v současnosti často odrazujícím faktorem v městských oblastech. Celková roční těžba dřeva v ČR je asi 15 mil. tun za rok. Množství dřeva (většinou dřevo nízké kvality nebo dřevní odpad), použité jako palivo se pohybuje od cca. 2 - 3 mil. tun za rok. Palivové dřevo tak představuje méně než 20% celkového objemu trhu, a za posledních deset let tento poměr zůstal víceméně konstantním. Stojí za zmínku, že jak celkový objem dřeva uloženého v lesích tak množství zalesněných ploch v posledních deseti letech zaznamenaly přírůstek v ČR, což se považuje za ukazatel dobře prováděného a udržitelného hospodaření s lesy. 60-70% lesů v ČR je spravováno státem vlastněnou společností (Lesy České Republiky, sp, LCR) a je považováno za pečlivě regulovaný národní majetek. LCR je certifikována podle Forestry Stewardship Council (FSC) pod kódem osvědčení SW-FM/COC-003312 a číslem průkazu FSC-C011928 (platným do 15. července 2013). Celkově je v ČR 54 certifikovaných firem v lesnictví a odvětví zpracování dřeva mezi státním, komunálním a soukromým sektorem.

Poptávky po palivovém dřevu: V současné době existuje asi 500.000 až 600.000 spotřebičů na pevná paliva (hlavně hnědé uhlí, palivové dřevo, biomasa) umístěných v soukromých domech. Z tohoto celkového počtu, spotřebiče na dřevo a směsné palivo používají celkem asi 2-3 mil. tun palivového dřeva ročně. Typická domácnost používá asi 10 m³ (8 tun) palivového dřeva za rok. V rámci projektu GIS ČR se očekává maximálně 40.000 dílčích projektů zahrnujících biomasové spotřebiče, které by konzumovaly ročně celkem asi 0,4 mil. m³ (0,35 mil. tun) dřeva, což by představovalo asi 10-15% nárůst současné spotřeby. Z analýzy žádostí dosud obdržených GIS ČR nicméně vyplývá, že toto číslo může být výrazně nižší. Palivové dřevo pochází z různých zdrojů, především těžební odpad a odpad z pil. Jako příklad složkové provenience, v roce 2003 2,9 mil. tun bylo spáleno, z nichž 1,0 mil. tun bylo nakoupených za tržní cenu jako palivové dřevo, 0,9 mil. tun bylo získáno zdarma (z různých zdrojů, jako je odpad z pil, dř, a odpadové "mrtvé dřevo") a 1,0 mil. tun bylo získáno prostřednictvím placené soukromé smluvní těžby a sběru (vlastní doprava a práce v lese s povolením / smlouvou s majitelem).

Potenciální dopad GIS ČR na poptávku po palivu: Ve srovnání s celkovou roční těžbou dřeva, celkovým počtem existujících spotřebičů na tuhá paliva a objemem trhu s palivovým dřevem, jsou dodatečné požadavky vytvořené v rámci projektu GIS ČR mírné. (V rozmezí 10-15% stávajícího objemu). Je tedy nepravděpodobné, že vlivem projektu GIS ČR, který podporuje aktivity na trhu pohonných hmot, by mohlo být způsobeno odlesňování.

Kromě toho má ČR přísné lesnické předpisy, které mají dlouhou historii a jsou dobře prosazovány (viz např. <http://www.fao.org/DOCREP/ARTICLE/WFC/XII/0715-C2.HTM>).

Téma 2: Účast a vliv dotčených zainteresovaných stran

Tato část dokumentu si klade za cíl posoudit, jakým způsobem se mohou občanská společnost a nevládní organizace v České republice účastnit, ovlivňovat a odvolávat se proti rozhodnutí v rámci projektu GIS ČR, a zda je to dostatečné pro splnění cílů a zásad veřejné konzultace a účasti v rámci OP 4,01. Za účelem posuzování role a účinnosti občanské společnosti a nevládních organizací při ovlivňování činnosti s dopady na životní prostředí, bylo provedeno obecné hodnocení podle SEF s pomocí projektového týmu Světové banky. Hodnocení byla založena hlavně na vyhledávání přes internetové stránky, na kontaktech s vybranými nevládními organizacemi / neziskovými organizacemi (např. The Energy Efficiency Center – “SEVEN”) a počáteční zpětnou mediální vazbou na program SFŽP, který byl široce pokrytý a rozšiřován ve sdělovacích prostředcích. Výsledky jsou shrnuty níže:

- Občanská společnost ČR je aktivní a zapojená do procesu, je často dobře organizována a zástoupena nevládními organizacemi, má aktivní zájem o problematiku životního prostředí.
- Občanská společnost a nevládní organizace označily a zveřejnily (někdy s vysokým profilem) řadu případů nedodržení předpisů v oblasti životního prostředí (kde správy ČR jednaly proti domácím či EU právním předpisům). Ve všech uvedených případech šlo o výraznější a citlivější otázky životního prostředí než ty, které jsou plánovány v rámci projektu GIS ČR, což jsou malého měřítko, majitel řízené aktivity s vnitřně méně významnými dopady. Přesto jsou tyto případy nedodržení předpisů označené domácími nevládními organizacemi považovány za důkaz pro existenci vokální, informované a nenucené společnosti s fungujícím mechanismem "hlídacího psa".
- Neexistuje žádný důkaz, že nedodržování předpisů pro ochranu životního prostředí je systémové povahy, vědomě tolerováno nebo dokonce podporováno vládou a tudíž částí české praxe. Vzhledem k rozsahu ekonomického a souvisejícího hmotného vývoje (doprava, infrastruktura, bydlení) po roce 1989 se počet problematických případů z hlediska povinné péče o životní prostředí nejeví neobvyklým.
- Existuje několik případů, kdy provádění Aarhuské úmluvy v ČR se zdálo být chybné a tyto odchylky byly označeny nevládními organizacemi. Obě česká a mezinárodní síť nevládních organizací se zabývají soudními případy o provádění Aarhuské úmluvy v ČR, což je vnímáno jako pozitivní známka toho, že občanská společnost má plný přístup k soudnímu systému, aby mohla přihlásit své vnímané pohledávky vůči provinění úřední správy.
- Existují stížnostní mechanismy a je zdokumentováno, že dobře fungují. Příloha 6 poskytuje informace o mechanismu řešení stížností a křivd v ČR, jakož i statistické údaje o jejich vyřizování za posledních pět let.

Je třeba se také zmínit, že v rámci mechanismu GIS ČR budou zvláštní činnosti z velké části řízeny jednotlivými domácnostmi nebo osobami ucházejícími se o malé granty pro financování činností malého rozsahu. Vzhledem k tomu, že financování rozsáhlých stavebních činností bude vyloučeno, a žádné nabývání půdy se v rámci projektu nepředpokládá, očekávaný potenciál pro sociální dopady, stížností vyplývající z projektových činností nebo nepřiměřené dopady na zranitelné skupiny nebo osoby by měly být jak nepravděpodobné, tak ve své objemu velmi malé.

4. Závěr

Celkové závěry s ohledem na možné dopady na životní prostředí v souvislosti s GIS ČR a jejich řízení jsou následující:

- (vi) Projekt by měl mít celkově pozitivní dopad na životní prostředí snížením emisí skleníkových plynů a zvýšením energetické účinnosti, což by mělo přispět ke zmírnění změny klimatu a také bude mít pozitivní vliv na kvalitu vnějšího ovzduší (díky obecnému snížení emisí v důsledku vyšší energetické účinnosti).
- (vii) Mezi typy možných negativních dopadů patří problémy související s výstavbou (emise, hluk, odpady), potenciální dopady na vodonosné vrstvy v důsledku vrtů pro instalaci tepelných čerpadel, a tlak na trh s energetickou biomasou (palivové dřevo) by mohl vést k odlesňování. Vzhledem k povaze malého rozsahu očekávaných jednotlivých investic, by měla být velikost možných souvisejících negativních dopadů na životní prostředí menší. To platí i pro jejich kumulativní dopady.
- (viii) Institucionální a právní rámec ČR, který byl harmonizován se směrnicemi EU, byl shledán moderním, efektivním, důsledně uplatňovaným a kvalitním. Regulační orgány pro udělování licencí jednájí na odpovídající úrovni péče a efektivity.

Správní systémy ČR jsou v souvislosti s tímto projektem považovány za dostatečně sladěné s ochrannými ekologickými opatřeními Světové banky k zajištění účinného provádění dozoru nad efektivním použitím předpisů ČR pro ochranu životního prostředí, namísto postupů a nástrojů k jakým vyzývají provozní zásady banky. Výsledky z hlediska pečlivé péče o životní a sociální prostředí začleněné do aktivit projektu budou obdobné. Menší zbývající mezery byly uzavřeny použitím dalších nástrojů pro ochranu životního prostředí (např. tento EMF dokument vytvořený jako rámec a vodítko pro projekt).

Další důkazy na podporu tohoto závěru jsou uvedeny v přílohách tohoto EMF dokumentu.